

ցոյց տալով (եւ Փինն. ռ նոյնպէս արմատաւորաբար ձակող հնդեւր. ռ էր, հմտ. սկր. ud-nis եզ. սեռ. ը) ուրիշը հնդեւր. *uosgi(yus)-էն, հմտ. հայ. քեդ եւ ուրիշ: Երկու բառերս ուրեմն առաջինը օ արմատական ձայնաւորի վրայ, միւսն ամբողջապէս՝ նիսահայ. -ի ամենամօտ են:

(Հարաւստիք)

Մ Ա Յ Ե Ն Ա Ռ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

PAUL PEETERS, S. J., Une Passion arménienne des SS. Abdas, Hormisdas, Šahin (Suenes) et Benjamin. Bruxelles, J. Polleuxes, 1909 (Extrait des Analecta Bollandiana, t. 28), p. 399—415.

Մեր Մատենագրութիւնը նաեւ վկայաբանական բաժնովը ձուլ է եւ հետաքրքրական. ունիք բազմաթիւ թարգմանութեան վկայաբանութիւններ յունարէնէ կամ ասորերէնէ, որոնք թարգմանութեան հիմ ընտրուած հնագոյն բնագիրներու պատճառաւ շատ կողմանէ կը նպաստեն այսօր յունարէն, ասորերէն, լատիներէն եւն լեզուա գտնուած բազմապիսի խմբագրութեանց մէջ հարազատ՝ հնագոյն զանազանելու: Այս կարգի նշանակալից վկայաբանութիւններէն մաս մը անգղիերէն թարգմանութեամբ ծանօթացուցած է Կոնիքի. մաս մ'ալ սկսած է ծանօթացընել այժմ լատիներէն թարգմանութեամբ եւ գաղղ. ներածութեամբ յայտնի հայերէնագետ Բոլլանտինսոն P. Peeters (տես իր մասին Հռոք. 1905 էջ 95), Ունիմ առջեւ իր ձեռքէն «Ս. Աբգայի եպիսկոպոսի եւ Որմիզգանայ եւ Սահնի եւ Բենիամինի սարկաւագի վկայաբանութեան», լատիներէն թարգմանութիւնն ընդարձակ ներածութեամբ մը:

Հայերէն բնագիրն վկայաբանութեան հրատարակուած է Վենետիկ 1874ին «Վարք եւ Վկայաբանութիւնը սրբոց», հաւաքման մէջ (Հար. Ա. էջ 1—5), ապահովապէս համաձայն Միխիթ. Հաւաքման Բ. ճառընտրի (Թ. 1014, գրուած 1210—1220ի մէջերը՝ ըստ Հ. Մ. Պոտուրեանի, Հռոք. 1904, էջ 310), ուսկից օգտուած է արդէն 1811ին Հ. Մ. Ագեբեան իր «Իսկատար Վարք եւ Վկայաբանութիւն սրբոց», բազմահատոր գործին մէջ (Հտ. Բ. էջ 218—224): Օրինակ մ'ալ կը յիշուի Պարթոի Ալգ. Մատենագրարանի մէջ (Cod. Arm. 116,

Թղ. 450թ—455, ԺԲ դարէ ըստ Maclerի, Catalogue, p. 99): Թայտաւորներու մէջ աւանդուած է նոյնը կրճատեալ (տպ. Կ. Պոլիս, 1834, Ա. էջ 131—132): Հայերէն թարգմանութիւնն թէ ինչ բնագրէ եւ երբ թարգմանուած է, ոչ ոք ինչորիւ ըրած է: Ինչորիւ չի վերցընել թէ յունարէնէ թարգմանութիւն մ'ունիք առջեւիս. որ կ'երեւայ թէ հին է քան ժԱ դարը, գոնէ դատելով լեզուէն որ հնուութեան կնիք մ'ունի վրան: Այն պարագան որ թարգմանիչն առջեւի յունարէն բնագրին մէջ Տալսը կը շնչէ բիւզանդական արտասանութեամբ՝ Ս-ն, փոխ. Ս-նի (պէտք է ըսել նաեւ որ այս վերջին ձեւով ալ կը գտնուի Յայտաւորներու մէջ) կամ լաւ եւս հնագոյն Հ-նիկի (հմտ. Հ-նիկ իրի. Անձեւացեաց, Բիւզ. 26. Հ-նիկ Պատգոսապան զօրավար Խոսրովու՝ 604ին. Սեր. 77—9, 92—9), ենթագրել կու տայ թէ թարգմանութեան ըլլալ է—Թ դարուն մերձաւորապէս: Դժուարին է որոշել թէ ինչ բնագրի վրայէն կատարուած է հայերէն թարգմանութիւն: Յայսօր հարազատ վկայաբանութիւնն պահուած կը կարծուէր Թեոդորեոսայ քով (Պատմ. Եկեղ. Ե. 39, հրտ. Gaisfordի, Oxford, 1854, էջ 476—494). եւ պէտք է ըսել թէ հայերէն վկայաբանութիւնն յեականս կը համաձայնի Թեոդորեոսայ. բայց կան կէտեր ալ յորս կը շեղի, շեղումներ, որոնք ըստ P. Peetersի չեն կրնար պարզապէս հայու մը կարկատանքն նկատուիլ. վասն զի ուրիշ կողմանէ կը համաձայնի ասորի հատակոտորներուն եւ Սուրիպայ ծանօթ օրինակին: Դիտելով այս ամէնը Մեծ. Թարգմանիչը կը յանգի հոն թէ հայ թարգմանիչն ունեցած է առջեւը յունարէն բնագիր մը, որ հաւասարապէս աղբիւր ծառայած է թէ Թեոդորեոսայ եւ թէ ասորի հատակոտորներու: Այս շատ ուղիղ կ'երեւայ. բայց հայ բնագրին մէջ կէտ մը ուշադրութեան արժանի կը համարիմ: Հայ վկայաբանութեան մէջ Բենիամինի բերանը գրուած է երկար աղօթք մը, որ կը պահի Թեոդորեոսայ քով, այս տեղ թէեւ Peeters հնութեան եւ հարազատութեան նկարագիր կը տեսնէ, բայց ըստ իս ամբողջապէս անհարազատ պէտք է համարիլ իրբեւ նոր յաւելուած: Հայ վարդապետ մը գետնըած է աղօթքը մասամբ իրեն հանապազօրեայ գործածութեան ծանօթ Պոտուրեոսայցեան (հրտ. Վիննա, 1897) եւ մասամբ Արեւելեան Հիւնի վկայաբանութիւնէն հատուածներ քաղելով. ահա օրինակի համար.